

3.1. Методологічні аспекти факторного аналізу ліквідності та платоспроможності аграрного підприємства

В сучасній економічній літературі існує безліч думок відносно того, як варто здійснювати оцінку ліквідності й платоспроможності підприємства. Найбільш формалізоване його представляють у такий спосіб: аналіз ліквідності балансу; аналіз за допомогою розрахунків спеціальних коефіцієнтів [5, с. 37]. Головна мета аналізу платоспроможності полягає у своєчасному виявленні й усуненні недоліків у фінансовій діяльності й пошуку резервів поліпшення. Для цього важливо розв'язати ряд завдань:

1. На основі вивчення причинно-наслідкової взаємозв'язки між різними показниками виробничої, комерційної й фінансової діяльності дати оцінку виконання плану по вступу фінансових ресурсів і їх використанню з позиції поліпшення платоспроможності й кредитоспроможності підприємства.

2. Прогнозування можливих фінансових результатів, економічної рентабельності, виходячи з реальних умов господарської діяльності й наявності власних і позикових ресурсів.

3. Розробка конкретних заходів, направлених на більш ефективне використання фінансових ресурсів [6, с. 135].

В умовах високоризикової та динамічної економіки однією з найважливіших умов стабільної роботи й ефективного управління фінансами підприємства є постійний аналіз його фінансового стану, який характеризується рядом показників, насамперед ліквідності і платоспроможності. Проаналізувавши ряд джерел по проблемі аналізу й оцінки ліквідності й платоспроможності, ми виявили, що дані поняття схожі між собою, але при цьому не однозначні. Платоспроможність являє собою здатність підприємства розраховуватися по боргових зобов'язаннях на конкретний момент, а ліквідність здатність і швидкість перетворення оборотних активів у кошти в процесі виробничо-господарської діяльності.

Платоспроможність підприємства піддається впливу факторів, які генеруються як самим підприємством, такі зовнішніми суб'єктами. Автори наукових публікацій Гутова К.В., Герасименко О.В., Пегіна А.С. [4,9] виділяють групу зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на платоспроможність, представлені на рис.1.

Вплив усіх перерахованих вище факторів може знижувати платоспроможність організації, особливо, якщо внутрішні доповнюються взаємодією із зовнішніми факторами й навпаки. Однак даний взаємозв'язок може виявляти й сприятливий вплив на фінансовий стан організації, у тому числі й на її фінансову стійкість і платоспроможність, у силу можливого регулювання факторів самим підприємством [2, с.796].

В умовах економічної кризи відбувається зниження попиту, що, як наслідок, приводить до росту неплатоспроможності. Рейтинг факторів у таких умовах, по-нашій думці, може мати такий вигляд, представлений у таблиці 1.

Рис. 1. Фактори, які впливають на платоспроможність підприємства

Важливе значення для підприємства мають і фактори, що впливають на формування його ліквідності. Підприємство повинне регулювати наявність ліквідних засобів у межах оптимальної потреби в них, яка для кожного конкретного підприємства залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів [1, с.368]. На думку окремих авторів до факторів, що впливають на ліквідність підприємства можна віднести наступні, представлені на рис. 2.

Вплив вище представлених факторів у різному ступені відбивається на ліквідності підприємства в різних умовах ринку. Складемо рейтинг впливу факторів на ліквідність підприємства в умовах фінансової кризи та в умовах сталого розвитку економіки в таблиці 2.

Таблиця 1

Рейтинг факторів, що впливають на платоспроможність підприємства

Місце факторів в рейтингу	В умовах фінансової кризи	В умовах сталого розвитку економіки
1	Політична, економічна та правова ситуація в країні	Низька конкурентоспроможність продукції
2	Стан грошового ринку	Знос основних засобів
3	Інфляційні процеси	Неефективна структура витрат виробничої собівартості
4	Розвиток ринку цінних паперів	Наявність понаднормативних запасів оборотних активів
5	Надмірне податкове навантаження та жорстка фіскальна політика	Політична, економічна та правова ситуація в країні
6	Низька конкурентоспроможність продукції	Неефективний маркетинг
7	Збитковість бізнесу	Державне фінансування або участь в капіталу підприємства
8	Знос основних засобів	Незважаючи на державну політику в сфері фінансової діяльності підприємств
9	Державне фінансування або участь в капіталу підприємства	Стан грошового ринку
10	Неефективна структура витрат виробничої собівартості	Розвиток ринку цінних паперів
11	Наявність понаднормативних запасів оборотних активів	Інфляційні процеси
12	Неефективний маркетинг	Надмірне податкове навантаження

Рис. 2. Фактори, що впливають на ліквідність підприємства

Для більш глибокого вивчення факторів, що виляють на платоспроможність і ліквідність підприємства проаналізуємо спрямованість їх впливу.

Аналізом платоспроможності підприємства займаються не тільки керівники й відповідні служби підприємства, але і його засновники. Інвестори аналізують з метою покращення ефективності використання ресурсів, банки для оцінки умов кредитування, визначення ступеня ризику, постачальники для своєчасного одержання платежів, податкові інспекції для виконання плану надходження засобів у бюджет і т.д. Відповідно до цього аналіз поділяється на внутрішній і зовнішній.

Внутрішній аналіз проводиться фінансовими бо обліковими службами аграрного підприємства, і його результати використовуються для планування, прогнозування й контролю. Його метою є встановлення

планомірного надходження коштів і розміщення власних й позикових засобів таким чином, щоб забезпечити нормальне функціонування підприємства, одержання максимуму прибутку й виключення банкрутства. Зовнішній аналіз здійснюється інвесторами, постачальниками матеріальних і фінансових ресурсів, що контролюють органами на основі фінансової звітності. Його ціль - установити можливість вигідно вкласти засобу, щоб забезпечити максимум прибутку й виключити ризик втрати [8, с. 215].

Таблиця 2

Рейтинг факторів, що впливають на ліквідність підприємства

Місце факторів в рейтингу	В умовах фінансової кризи	В умовах сталого розвитку економіки
1	Вибір сфер та галузей виробництва для інвестицій	Розміри підприємства та сфери і напрями його діяльності
2	Характер діяльності підприємства	Вибір сфер та галузей виробництва для інвестицій
3	Розміри підприємства та сфери і напрями його діяльності	Стан дебіторської заборгованості
4	Стан запасів, їх обсяги та вартість	Інвестиції за рахунок майбутніх грошових потоків
5	Стан дебіторської заборгованості	Характер діяльності підприємства
6	Умови розрахунків з дебіторами та кредиторами	Сезонність виробництва на підприємстві
7	Наявність виробничого і ресурсного потенціалу для майбутніх інвестицій	Умови розрахунків з дебіторами та кредиторами
8	Інвестиції за рахунок майбутніх грошових потоків	Стан запасів, їх обсяги та вартість
9	Сезонність виробництва на підприємстві	Наявність виробничого і ресурсного потенціалу для майбутніх інвестицій

Основними джерелами інформації для аналізу платоспроможності й ліквідності підприємства служать бухгалтерський баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух капіталу й інші форми звітності, дані первинного й аналітичного бухгалтерського обліку, які розшифровують і деталізують

окремі статті балансу. Оцінка якості вихідної інформації є першим етапом у проведенні оцінки платоспроможності:

1. Оцінка якості вихідної інформації.
2. Аналіз балансу ліквідності (на основі співставлення підсумків по активах і пасивам і порівняння із нерівністю).
3. Коефіцієнтний аналіз ліквідності й платежі - здатності (коефіцієнти, що розраховуються на основі даних балансу й на основі даних про рух грошових коштів).
4. Визначення потенційної платоспроможності підприємства.
5. Узагальнення висновків і розробка рекомендацій [5, с. 38].

Наступним етапом аналізу є аналіз балансу ліквідності, який полягає в угрупованні активів і пасивів балансу по певних ознаках (таблиця 3), а також їх зіставлення.

Баланс аграрного підприємства вважається абсолютно ліквідним, якщо має місце наступне співвідношення: $A1 > П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$.

Третім і найбільш об'ємним з погляду розрахунків етапом є розрахунки коефіцієнтів ліквідності підприємства, серед яких:

- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Таблиця 3

Групкування активів і пасивів по певних ознаках

Активи (по ступеню ліквідності)	Нерівності	Пасиви (по ступеню терміновості платежу)
A1 - найбільш ліквідні активи	>	П1 - Найбільш термінові пасиви
A2 - швидко реалізовані активи	>	П2 - короткострокові пасиви
A3 - повільно реалізовані активи	>	П3 - довгострокові пасиви
A4 - важко реалізовані активи	<	П4 - постійні пасиви

Мета розрахунків даних коефіцієнтів «полягає в зіставленні короткострокових (поточних) пасивів і активів, використовуваних для їхнього погашення» [4, с. 145].

Однак для одержання більш повної інформації відносно стану ліквідності й платоспроможності підприємства доцільно крім показників ліквідності, обумовлених по балансу підприємства, використовувати показники платоспроможності, що розраховуються на основі даних звіту про рух грошових коштів.

На рисунку 3 представлені коефіцієнти ліквідності й платоспроможності, що розраховуються на основі даних про рух грошових коштів. Після розрахунків зазначених показників оцінюється їхня динаміка, а також рівняються отримані значення з нормативами. Крім того, може проводитися факторний аналіз ліквідності, сутність якого полягає у виявленні тих факторів, які найбільшою мірою впливають на рівень ліквідності й платоспроможності підприємства [7, с. 397].

Наступним етапом аналізу ліквідності слід визначити потенційну платоспроможність підприємства, оскільки зниження платоспроможності може стати причиною оголошення підприємства банкрутом. Сутність даної діагностики можна представити у вигляді алгоритму на рисунку 4.

Якщо за результатами діагностики підприємство при- знається платоспроможним, тоді необхідно розрахувати коефіцієнт втрати платоспроможності на період, рівний трьом місяцям. При цьому якщо коефіцієнт > 1 , то підприємство має реальну можливість зберегти свою платоспроможність; якщо коефіцієнт < 1 , тоді існує імовірність втрати платоспроможності в найближчі три місяці. Якщо ж за результатами діагностики підприємство зізнається неплатоспроможним, виникає необхідність розрахунків коефіцієнта відновлення платоспроможності на період, рівний шести місяцям. При цьому якщо коефіцієнт > 1 , то підприємство має реальну можливість відновити свою платоспроможність

протягом найближчого півріччя; якщо коефіцієнт < 1 , те такої можливості в підприємства немає [3, с.78].

Рис. 3. Коефіцієнти ліквідності та платоспроможності, які розраховуються на підставі даних про рух грошових коштів.

Після розрахунків усіх необхідних показників, вивчення їх динаміки, порівняння з нормативними значеннями можна перейти до заключного етапу аналізу - підведенню підсумків і розробки рекомендацій. На цьому етапі отримані в ході аналізу результати узагальнюються, робляться висновки щодо стану ліквідності й платоспроможності підприємства, виявляються позитивні й негативні тенденції, аналізуються фактори, які впливають на платоспроможність. Потім на основі отриманих висновків розробляються рекомендації зі збереження й зміцненню платоспроможності, а у випадку, якщо підприємство зізнається неплатоспроможним розробляються заходи її відновлення.

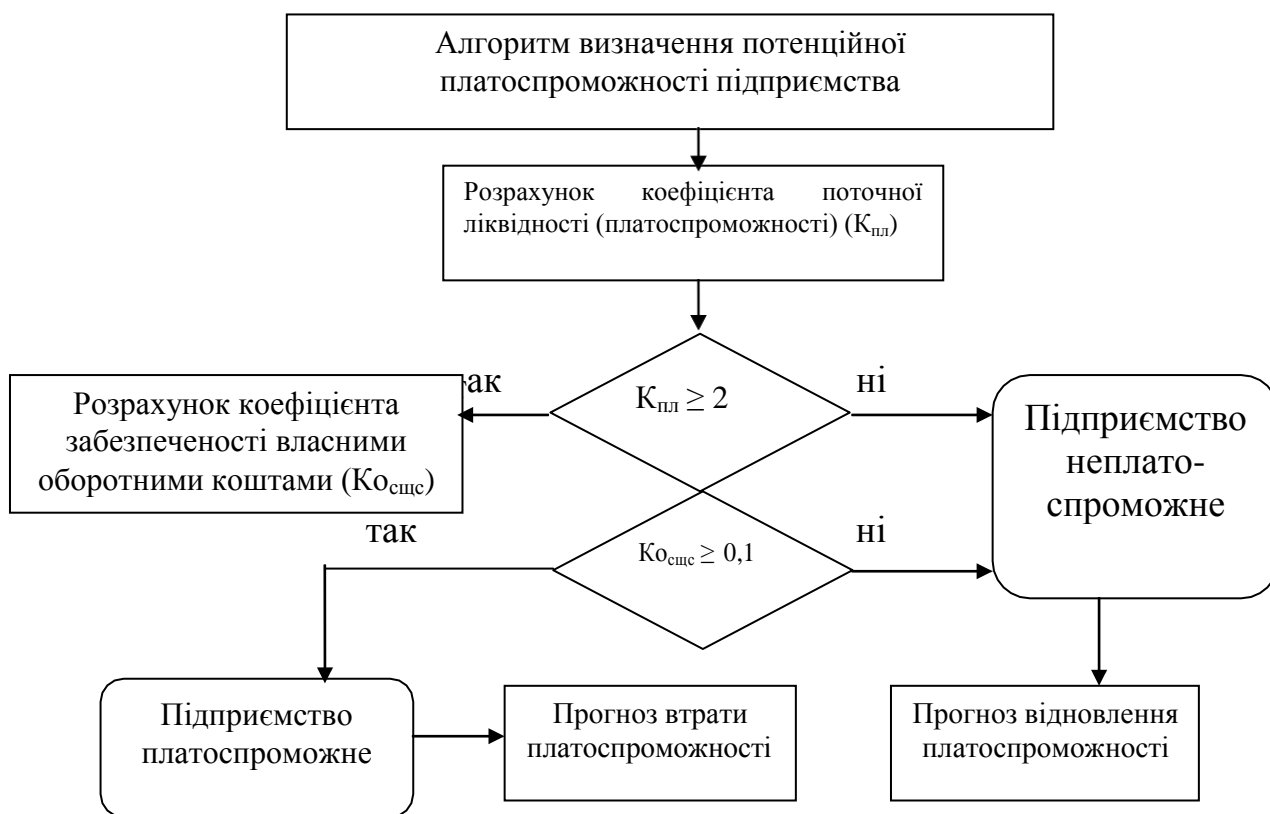

Рис. 4. Алгоритм визначення потенційної платоспроможності підприємства.

Однією з основних завдань аналізу ліквідності є оцінка ступеня близькості підприємства до банкрутства. Існують критерії формального й неформального характеру, по яких підприємство може бути визнане неспроможним (банкрутом).

Поліпшити платоспроможність підприємства можна шляхом ефективної роботи з активами - збільшуючи їх оборотність, грамотної роботи з дебіторською заборгованістю - оптимізуючи її строки.

Прагнення підприємства до гарантованої платежі- здатності часто приводить до нагромадження великого резерву ліквідних засобів, що приводить до вповільнення оборотності капіталів і до виникнення упущеної вигоди від інших альтернативних вкладень.

Для розв'язку проблеми недостатньої ліквідності необхідно збільшувати в структурі підприємства частку ліквідних активів, а найбільш ліквідними є грошові засоби [7, с. 395].

Проаналізувавши типові проблеми фінансово-виробничої діяльності підприємства, можна запропонувати наступні розв'язки:

1. Збільшення обсягу надаваних послуг;
2. Зниження витрат;
3. Залучення нових клієнтів;
4. Застосування методу "спонтанного фінансування": збільшення оборотності обігових коштів; ліквідація кредиторської заборгованості; зменшення дебіторської заборгованості.

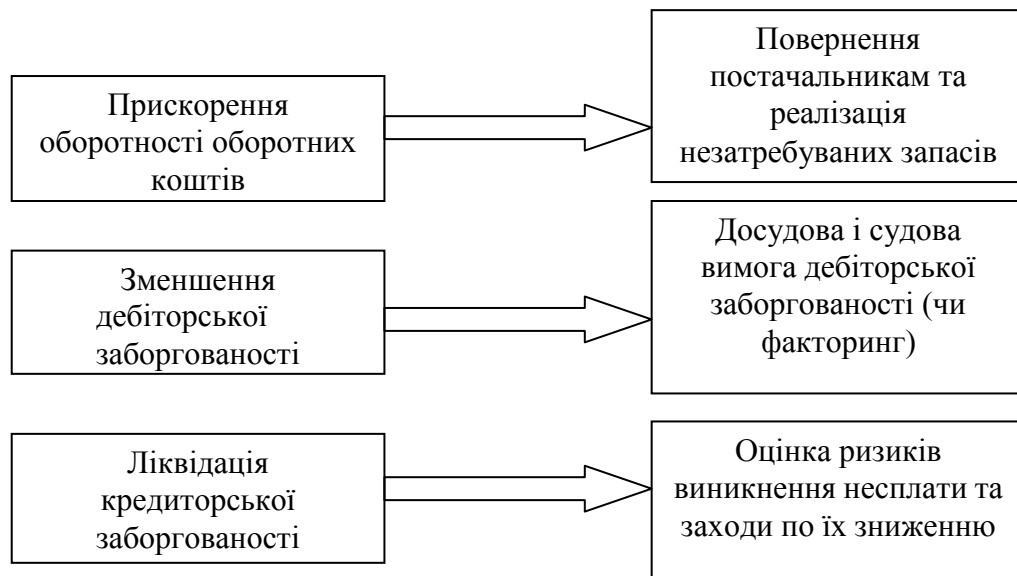

Рис. 5. Механізм підвищення ліквідності активів підприємства

Головний акцент необхідно зробити на вживанні заходів по недопущенню простроченої кредиторської заборгованості, що приводить до нарахування штрафів і до погіршення фінансового становища підприємства. На підставі вищевикладеного можна побудувати схему дій по збільшенню платоспроможності підприємства в короткостроковому періоді (рис. 5).

Отже, роль факторного аналізу платоспроможності аграрного підприємства потребує подальшого перспективного розвитку, тому що

займає головне місце при оцінці фінансового стану, раціональності розподілу ресурсів, фінансових ризиків сучасних сільськогосподарських організацій з метою прийняття совою неспроможності. раціональних рішень по їх усуненню, і, отже, подальшої фінансової стабільності.

Література до розділу 3.8:

1. Зусейнова Н. Б. Аналіз платоспроможності й ліквідності підприємства // Теорія й практика сучасної науки. – 2016. – № 12. – С. 366-372.
2. Аджян Л. В. Ліквідність і платоспроможність підприємства // Економіка й соціум. 2017. № 5-2 (36). С. 795-798.
3. Бекбаев Е. К., Погорела О. В. Оцінка платоспроможності підприємства на основі показників ліквідності // У збірнику: Науковий пошук: теорія й практика альманах. 2017. С. 76-78.
4. Гутова К. В., Герасименко О. В. Керування платоспроможністю організації в рамках стабілізації фінансового стану // Інноваційна наука.- 2016. № 4-1. С. 146-149.
5. Зиміна Л. Ю., Перфильева В. М. Платоспроможність і ліквідність як елементи аналізу фінансового стану підприємства // Проблеми економіки й менеджменту. 2016. № 12. С. 36-42.
6. Ільїна А. Д. Аналіз ліквідності й платоспроможності бухгалтерського балансу // Наукові записки. 2016. № 1 (13). С. 134-140.
7. Коваленко О. Г. Аналіз і оцінка платоспроможності організації // Сучасні наукові дослідження й інновації. 2016. № 11 (67). С. 394-399.
8. Мустієва М.А., Саракаева З. Х. Методические основы анализа платежеспособности организации Міжнародний науковий журнал «Молодий вчений». 2018. № 42 (228). С.211-214.
9. Мустієва М. А. Взаємозв'язок ефективного управління та платоспроможності організації. Міжнародний науковий журнал «Молодий вчений». 2018. № 42 (228). С.215-216.

10. Пегіна А.С. Факторний аналіз ліквідності й платоспроможності підприємства [Електронний ресурс] // Молодіжний науковий форум: Суспільні й економічні науки: електр. сб. ст. по мат. VIII междунар. студ. науч.-практ. конф. № 1(53). URL: [https://nauchforum.ru/archive/MNF_social/1\(53\).pdf](https://nauchforum.ru/archive/MNF_social/1(53).pdf).